

da je (tudi) njen problem. Če namreč vzgoja ali pedagogika – poleg gošpostva in analize – po Freudu spada med nemogoče poklice, to pomeni, da zanjo še toliko bolj kot za vse ostale diskurze velja, da njeni učinki niso predvidljivi in zagotovljeni vnaprej. Če torej obstaja kako »drugo« pedagoškega diskurza, potem to »drugo« zadeva tisto, kar ta diskurz proizvaja. In nazadnje, ne pa na zadnjem mestu: če je o tem »drugem« mogoče in treba govoriti, potem lahko o tem govorijo tudi drugi, ne le strokovnjaki s področja vzgoje in izobraževanja. Drugače rečeno, četudi je Deleuze filozof in ne strokovnjak s področja teorije vzgoje in pedagogike, čeprav tudi sam na tem mestu govorim kot filozof, se zdita tako filozofija nasploh kot tudi Deleuzovo pojmovanje »vajeništva« tehten način razmisleka tudi o »drugem« pedagoškega diskurza.

In če slednjega razumemo kot univerzitetni diskurz v Lacanovem smislu, kot sodobno različico družbene vezi, ki nastopa v imenu vzgoje, vednosti in znanja, potem se postavlja vprašanje, kaj ta diskurz spregleda, kaj tvori njegovo nevednost, kaj je njegova resnica, kaj njegovo potlačeno in na *kakšen način* proizvaja, kar proizvaja? Kako ta diskurz prenaša vednost, ki predstavlja njegov osrednji dejavnik, njegovo gibalo? Kaj se pri tem dogaja? Se vzpostavljajo in ohranjajo, kot bi temu rekel Foucault, razmerja oblasti? Se je temu mogoče izogniti, in če, kako? Drugače rečeno, ali lahko ta (oblastna) razmerja vselej nadzorujejo in obvladujejo svoje učinke, ali pa se nujno proizvaja nekaj nekalkulabilnega? Je to v primeru pedagoškega diskurza tisto »drugo«? Če je, na kaj se potem naša? Na produkcijo »učencev«, na prenos vednosti (nanj/e) in na produkcijo nove vednosti?

Ključna težava je nedvomno v tem, da ne prenos vednosti ne njena produkcija nista enosmerna in enoznačna. Že Marx je svojčas v tretji tezi o Feuerbachu opozoril, da proces vzgoje, vzgajanja, prenosa vednosti, ni proces med dvema neenakima poloma, v katerem bi bil eden zgolj nekaj aktivnega, drugi pa pasivnega, receptivnega – v tem procesu je tudi sam vzgojitelj vzgajan in spreminjan. Natanko v to smer gre, kot bomo videli, tudi Deleuzovo pojmovanje »vajeništva«, kar je, mimogrede, nemara vzporednica z Marxom, ki je tisti, ki toliko poudarjajo Deleuzovo afiniteto do Marxa, kolikor mi je znano, še niso izpostavili. A to še ni vse. Če namreč na tem mestu »drugo« pedagoškega diskurza razumemo kot proizvod, se hkrati postavlja tudi vprašanje, na ozadju česa in v okviru česa pride do njega. Menimo, da je, če si želimo ogledati prednosti in slabosti Deleuzovega pojmovanja vajeništva, njegovo polemiko s pedagoškim diskurzom, nujno treba vključiti psihoanalizo – in to ne katerokoli, temveč Lacanovo psihoanalizo. Lacan namreč strogo in konsekvent-